

КОРНЄЙЧИК ІГОР ІВАНОВИЧ

Корнєйчик Ігор Іванович (21.11.1924, м. Чечерськ Гомельської обл., БРСР – Харків, 1974) – український бібліографознавець, педагог, кандидат педагогічних наук, викладач Харківського державного бібліотечного інституту (ХДБІ, ХДІК, нині ХДАК).

Народився в сім'ї вчителів. Батько І. І. Корнєйчика після закінчення вищих науково-педагогічних курсів у 1927 р. дістав призначення у м. Стародуб (з 1919 р. у складі РФ), де протягом п'яти років працював директором педагогічного технікуму. Потім сім'я переїхала до м. Новозибків (Брянська обл., РФ), де батько очолив кафедру педагогіки у місцевому педінституті.

У м. Новозибків Ігор Корнєйчик пішов до школи. У 1935 р. батька перевели до м. Невель (Псковська обл., РФ), де він завідував навчальною частиною Невельського педагогічного технікуму, а син закінчив початкову школу.

Згодом батька перевели до м. Кімри (Калінінська, нині Тверська обл. РФ) в місцеве педагогічне училище. Саме у м. Кімри І. І. Корнєйчик закінчив у 1941 р. середню школу, а через рік – педагогічне училище.

У 1942 р. був мобілізований до лав Червоної Армії, служив у мінометному полку. У 1943 р. тяжко захворів, був госпіталізований до госпіталю м. Костроми, виписаний з інвалідністю.

У 1944 р. поступив до Московського бібліотечного інституту ім. В. М. Молотова (МБІ) на факультет бібліографії. Вчився добре. Тому на II курсі йому була призначена стипендія Бібліотеки ім. Салтикова-Щедріна, а протягом наступних двох років отримував сталінську стипендію.

У 1948 р. після закінчення інституту був направлений на роботу спочатку інспектором Комітету у справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів БРСР, а згодом отримав призначення до Мінського бібліотечного технікуму на посаду викладача спеціальних дисциплін.

З кінця 1950 р. по листопад 1953 р. І. І. Корнейчик – аспірант МБІ. Працював над дисертацією «Крайова бібліографія художньої літератури і літературознавства». Науковим керівником був відомий радянський бібліографознавець Б. С. Боднарський. У червні 1955 р. відбувся успішний захист дисертації. Вчена рада МБІ одноголосно присвоїла І. І. Корнейчику вчений ступінь кандидата педагогічних наук за спеціальністю «Бібліографія».

І. І. Корнейчик після закінчення аспірантури деякий час працював старшим бібліографом Сектору мережі спеціальних бібліотек АН СРСР. У червні 1955 р. Міністерство культури СРСР направило І. І. Корнейчика до Харківського державного бібліотечного інституту (ХДБІ) викладачем кафедри бібліографії. З вересня 1958 р. І. І. Корнейчик став доцентом цієї кафедри.

Педагогічну діяльність у ХДБІ І. І. Корнейчик розпочав з викладання навчальних курсів «Бібліографія художньої літератури і літературознавства», а згодом – «Краєзнавча бібліографія». Перші його наукові публікації були присвячені темі дисертаційного дослідження. В «Учених записках Харківського державного бібліотечного інституту» (1956) опубліковано статтю «Питання крайової бібліографії художньої літератури», в якій проаналізовані праці відомих бібліографознавців, теоретично обґрунтовано методику бібліографування художньої літератури.

Розробляючи курс «Краєзнавча бібліографія», Ігор Іванович розпочав глибоке вивчення історії і сучасного стану краєзнавчої бібліографії в Україні. Наслідки цього дослідження були викладені у трьох друкованих лекціях для студентів «Краєзнавча бібліографія на Україні». Автор

простежив розвиток краєзнавчої бібліографії в Україні з дореволюційних часів до 1967 р. Поряд з узагальненням обширного фактичного матеріалу в лекціях розроблено також теоретичні питання краєзнавчої бібліографії.

У роботі І. І. Корнейчиком введено у науковий і практичний обіг безліч імен, подій, фактів краєзнавчо-бібліографічної сфери в країні, обґрунтовано краєзнавчу бібліографію як самостійну галузь.

З початку 1960-х років провідною темою в наукових дослідженнях І. І. Корнейчика стала історія української бібліографії. Першим результатом цих досліджень були п'ять друкованих випусків лекцій для студентів «Розвиток бібліографії на Україні». В лекціях І. І. Корнейчик висвітлив шляхи розвитку бібліографії України з початку XIX ст. до 1917 р. Бібліографічна громадськість дала високу оцінку цій роботі. Її високо оцінили відомі бібліографи, а саме: Б. С. Боднарський, М. І. Ясинський, Ю. О. Меженко, Ф. П. Максименко.

У межах цієї наукової теми І. І. Корнейчик підготував видання «Українські революційні демократи і бібліографія» (Москва, 1969). У цій праці вперше ґрунтовно розкрита роль книги і бібліографії в житті видатних особистостей України – Т. Шевченка, І. Франка, М. Павлика, П. Грабовського, М. Коцюбинського, Лесі Українки. Робота отримала також високу оцінку фахівців.

Вершиною багаторічних наукових досліджень І. І. Корнейчика стала фундаментальна монографія «Історія української бібліографії. Дожовтневий період» (Харків, 1971). Незважаючи на те, що наукова праця вийшла друком понад 50 років тому, вона і нині не втратила своєї вартісності для історії галузі. До появи монографії І. І. Корнейчика ця тема була фрагментарно відображена в окремих статтях відомих бібліографів М. Ясинського, М. Годкевича, М. Гуменюка, але досліджень такого масштабу та рівня узагальнення не існувало. Монографія написана на основі потужної документальної бази: автором було залучено понад тисячу архівних

документів, видань і публікацій українською, російською, польською, німецькою, угорською, румунською мовами. Вперше в цій роботі окреслено складний шлях формування української бібліографії як важливого елементу національної пам'яті. Автор наголосив тезу, що українські бібліографи часто були піонерами в багатьох питаннях методики і методології бібліографічної практики і науки. Введено до наукового обігу велику кількість маловідомих і невідомих бібліографічних явищ, показані закономірності розвитку бібліографічного процесу в Україні, змальовані реалістичні бібліографічні портрети видатних учених. Цінність монографії полягає не тільки в її тематиці й аргументованому викладенні історії української бібліографії, але й у вирішенні важливих теоретичних питань: визначено об'єкт і предмет бібліографічної науки, її місце в системі наукових дисциплін, зміст національної і краєзнавчої бібліографії, дається чітке визначення поняття «українська бібліографія».

Розробку історії української бібліографії І. І. Корнейчик розпочав у ті часи (1970-ті роки), коли дослідники, які вивчали історичні проблеми в Україні, мали обмежені можливості. Автору доводилося пильнувати над кожним друкованим рядком аби раптом не потрапити до списку «українських буржуазних націоналістів». Але висока ерудиція, здорова обережність і тактовність дозволили науковцю обійти ризиковані моменти й завершити роботу. Монографія здобула високу оцінку бібліографів, книгознавців, істориків як перша фундаментальна праця в цій галузі.

Діяльність І. І. Корнейчика була пов'язана не тільки з дослідженнями історії бібліографії, але і з сучасною бібліографічною практикою. Він оперативно відгукувався на поточні події в розвитку української бібліографії. Про це свідчать його численні рецензії на нові бібліографічні видання. Зокрема, на такі праці, як «Періодичні видання УРСР. 1918–1950» (Харків, 1954), «Літопис життя і творчості Михайла Коцюбинського» (Київ, 1965), «Українські літературні альманахи і збірники XIX – початку XX ст.» (Київ,

1967), «Словник українських псевдонімів і криптонімів XVI–XX ст.» (Київ, 1969).

Найбільше його рецензій присвячено персональним бібліографічним показникам про життя і творчість провідних українських письменників: Т. Шевченка, І. Франка, І. Котляревського, М. Коцюбинського, В. Сосюри. Його рецензії свідчили не тільки про глибоку обізнаність в галузі історії української літератури, бібліографії, але й містили цінні методичні рекомендації.

І. І. Корнейчик співпрацював з численними бібліографічними установами країни. Був постійним членом редакційно-видавничої і вченої ради Книжкової палати УРСР, членом редакційної колегії її видань «Нові книги УРСР» і «Державна бібліографія на Україні». Брав участь у першому виданні «Української радянської енциклопедії» (1959–1964 рр.), написав до неї декілька статей, присвячених видатним діячам книжкової справи України, українським бібліографічним товариствам та деяким періодичним виданням Харкова.

І. І. Корнейчик протягом тривалого часу як заступник відповідального редактора брав участь у виданні міжвідомчого республіканського наукового збірника «Бібліотекознавство і бібліографія».

Напружену наукову роботу Ігор Іванович вдало поєднував з викладацькою діяльністю. Протягом останніх років свого життя він розробив і читав спецкурси «Історія української бібліографії» і «Краєзнавча бібліографія на Україні».

Понад 15 років керував студентським науковим гуртком бібліографії. Багато студентських наукових праць, підготовлених під керівництвом І. І. Корнейчика, були відзначені дипломами на професійних конкурсах. Працював над докторською дисертацією за темою «Історія української бібліографії другої половини XIX ст.». Робота була завершена, але з'явилися проблеми з її захистом. Це був період жорсткої культурно-мовної політики в

країні. Після невдалих спроб захистити роботу в Інституті літератури ім. Т. Шевченка, у Харківському державному університеті, вдалось домовитися про її захист у Ленінградському державному інституті культури ім. Н. Крупської. Дисертаційна робота була написана українською мовою. Її потрібно було перекладати російською тому, що захист українською з 1970 р. був неможливим. Захист не відбувся через передчасну смерть І. І. Корнейчика (1974 р).

Науково-бібліографічна спадщина І. І. Корнейчика, його ідеї і починання стали базовими для дослідників історії української бібліографії.

Праці

1. Корнейчик І. І. Краєзнавча бібліографія художньої літератури : лекція для студентів-заочників з курсу «Бібліографія художньої літератури» / Харків. держ. бібл. ін-т. Київ, 1958. 29 с.
2. Корнейчик І. І. Бібліографічні товариства // Українська радянська енциклопедія: [у 17 т.]. Київ, [1959]. Т. 1. С. 547.
3. Корнейчик І. І. Бібліографічна діяльність І. Я. Франка // Учені записки / Харків. держ. бібл. ін-т. Харків, 1960. Вип. 4. С. 135–162.
4. Корнейчик І. І. Розвиток бібліографії на Україні : лекції для студентів-заочників / Харків. держ. бібл. ін-т. Харків, 1961. Вип. 1. 32 с.; Вип. 2. 19 с.; Вип. 3. 48 с.; Вип. 4. 16 с.; Вип. 5. 40 с.
5. Корнейчик І. І. Соліков Василь Степанович // Українська радянська енциклопедія : [у 17 т.]. Київ, 1964. Т. 13. С. 323.
6. Корнейчик І. І. Український книгознавець, бібліограф та бібліотекознавець С. І. Маслов (1880–1957) // Бібліотекознавство та бібліографія : міжвідомчий республіканський збірник. Харків, 1967. Вип. 4. С. 101–114.

7. Корнейчик І. І. Славний шлях : (до 70-річчя Ф. П. Максименка) // Бібліотекознавство та бібліографія : міжвідомчий республіканський збірник. Харків, 1967. Вип. 6. С. 143–150.
8. Корнейчик І. І. Історія української бібліографії. Дожовтневий період : (нарис). Харків : РВВ Книжкової палати УРСР, 1971. 374 с.
9. Корнейчик І. І. Михайло Ілліч Ясинський // Бібліотекознавство та бібліографія : міжвідомчий республіканський збірник. Харків, 1971. Вип. 11. С. 147–155.
10. Корнейчик І. І. Бібліографічна інформація на сторінках журналу «Народ» (1890–1895) // Бібліотекознавство та бібліографія : міжвідомчий республіканський збірник. Харків, 1972. Вип. 12. С. 44–55.
11. Корнейчик І. І. Богдан Михайлович Комаров // Бібліотекознавство та бібліографія : міжвідомчий республіканський збірник. Харків, 1972. Вип. 13. С. 124–126.
12. Корнейчик И. И. Вопросы краевой библиографии художественной литературы // Ученые записки / Харьк. гос. библ. ин-т. Харьков, 1956. Вып. 2. С. 101–118.
13. Корнейчик И. И. Краеведческая библиография на Украине : конспект лекций по курсу «Краеведческая библиография» для студентов ХГБИ. Развитие краеведческой библиографии на Украине в дореволюционное время / Харьк. гос. библ. ин-т. Харьков, 1964. 54 с.
14. Корнейчик И. И. [Рецензия] // Советская библиография. 1965. № 6. С. 84–85. [Рецензия на книгу: Багрич М. І. Т. Г. Шевченко] : біобібліографічний покажчик (1917–1963). Харків : РВВ Книжкової палати УРСР, 1964. 154 с.
15. Корнейчик И. И. Краеведческая библиография на Украине : конспект лекций по курсу «Краеведческая библиография». Развитие краеведческой библиографии в советское время (1917–1940 гг.) / Харьк. гос. ин-т культуры. Харьков, 1965. 28 с.

16. Корнейчик И. И. Краеведческая библиография на Украине : лекции по курсу «Краеведческая библиография». Развитие краеведческой библиографии в советское время (1941–1967 гг.) / Харьк. гос. ин-т культуры. Харьков, 1968. 46 с.

17. Корнейчик И. И. Украинские революционные демократы и библиография. Москва, 1969. 143 с.

Джерела

1. Архів ХДАК. Корнейчик І. І. Особова справа.
2. Игорь Иванович Корнейчик (1924–1974) : (Некролог) // Советская библиография. 1974. № 2. С. 86.
3. Вовченко І. О. Вагомий внесок у розвиток українського радянського бібліографознавства [І. І. Корнейчик] / І. О. Вовченко, Л. С. Іллічова // Бібліотекознавство і бібліографія : міжвідомчий республіканський збірник. Харків, 1989. Вип. 29. С. 120–126.
4. Пашкова В. С. І. Корнейчик і розвиток історії української бібліографії як наукової дисципліни // Бібліотеки у розвитку історичної науки в Україні : тези науково-практичної конференції, Київ, 1994 / НАН України, Держ. іст. б-ка України. Київ, 1994. С. 114–116.
5. Королевич Н. Ігор Корнейчик (1924–1974) // Українські бібліографи : біогр. відомості, професійна діяльність. Київ, 1998. С. 243–265.
6. Низовий М. Класик українського бібліографознавства : (до 75-річчя від дня народження І. Корнейчика) // Вісник Книжкової палати. 1999. № 12. С. 33–39.
7. Щербініна О. П. Ігор Іванович Корнейчик – видатний український бібліографознавець : (до 75-річчя від дня народження) // Короленківські читання : матеріали науково-практичної конференції. Харків, 1999. С. 98–107.

8. Коцур Я. Мій незабутній вчитель // Вісник Книжкової палати. 2004. № 11. С. 40–41.
9. Кушнарєнко Н. М. Наукова школа І. І. Корнейчика : (до 80-річчя від дня народження лідера) // Інформаційно-культурологічна та мистецька освіта. Стан і перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції 12–13 жовтня 2004 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2004. С. 53–55.
10. Петрикова В. Архівна епістолярна спадщина І. І. Корнейчика та її роль у формуванні наукової школи бібліографознавства // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського / НАН України. Київ, 2010. Вип. 28. С. 619–620.
11. Тодорова Є. Ігор Іванович Корнейчик // Фундатори Харківської бібліотечної науково-освітньої школи : колективна монографія (до 90-річчя ХДАК) / ХДАК ; за наук. ред. А. А. Соляник. Харків, 2019. С. 54–60.
12. Петрикова В. Т. Вклад И. И. Корнейчика в украинское краеведческое библиографоведение // Бібліографічні студії пам'яті українського бібліографа Ігоря Корнейчика, 20 жовтня 2004 р. Харків : ХДНБ, 2004. С. 5–15.
13. Друковані праці викладачів та співробітників Харківської державної академії культури (1947–1998): бібліографічний покажчик. Ч. 1. / Харків. держ. акад. культури ; [уклад.: С. В. Євсеєнко та ін.]. Харків : ХДАК, 2000. С. 147–149.

Ковальчук Галина Дмитрівна

Статтю створено 22.01.2026